

170603 - Ramazaniyye

Ertan, Mehmet Emin. "Dîvan edebiyatında Ramazaniyeler üzerine
inceleme." Doktora Tezi. Trakya Üniversitesi,
Devam (Danışman: Yrd. Doç. Dr. Kâşif Yılmaz)
ediyor

İttisî İSAM' da TEZ var!

25 EKİM 1998

170403

RAMAZÂNİYYE

---

1 HALİL İ. ÖNDER, Ramazan musıkisi, Marmara Üniversitesi, Yüksek Lisans, 2010

SONRA GELEN DOKÜMAN

42524

Divan edebiyatında ramazaniyeler üzerine incelemeler. ERTAN, Mehmet Emin. Doktora. Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
Edirne, 1995. 420 s., 61 ref.
Danışman: Y.Doç.Dr.Kasif Yılmaz. Dili: Tr.

Ramazaniye 170403

22 Haziran 2015

TÜRK EDEBİYATINDA RAMAZANİYYELER

—Şakir DİCLEHAN

İnsan ruhu üzerinde derin etki bırakan şiir ve edebiyat, fizik ötesi âlemden ışıklar taşıyarak gerçeğe ulaşmak isteyenlerin yolunu aydınlatır, gönüllerde mutluluk rüzgârının esmesini sağlar.

Kutsal bir evrenden, üstün kimselerin davetlisi olduğu gök sofrasından, esintiler getirerek doğru ve hakiki, güzel ve tatlı mesajlar sunmaya çalışan şâir ve edipler, bir vahyin kulakta bıraktığı çingırak sesine benzer tarzda değişik uğultulara dikkat çekmeğe ve kulak kabartmaya yardımcı olurlar.

Ramazaniyye, genel anlamda İslâmî Türk Edebiyatında Ramazan ayı ve bu kutsal ayda meydana gelen, dini, sosyal, ahlâkî ve toplumsal değişikliklerden bahseden -özellikle manzum tarzda yazılmış- parçalara verilen addır. **Ramazan** ayının, edebiyatımızın bütün ve genel çerçevesi içindeki yeri, müslümanların, bilhassa dindar kişilerin bu aya verdikleri kıymet ve önemden dolayı çok geniş ve zengin boyutlu bir türün doğmasına sebep olmuştur. **Ramazanla** ilgili İslâmî Edebiyat bünyesine girecek şiir ve açıklamaların özel bir ilgi uyandırması, ayrıca konu üzerine dikkatle eğilmeyi gerektirecek bir durum doğurmuştur.

İslâmın etkisiyle gelişen edebiyatın nazım şekillerinden biri olan **KASİDE**'nin ilk parçasına **NESİB** veya **TEŞBİB** denir ki bu kısımda genellikle mevsim tasvirleri, bazan da **ramazan** ayı ve **bayram** günlerini konu edinen ve her şâirin ifade gücü, hayal kudreti ve şiir kabiliyetine göre kaleme alınan, konu ve işlenen motiflerin geniş bir biçimde tasvirine yer verildiği görülmektedir.

Bahar, yaz ve kış gibi mevsimler, **ramazan** ayı, **nevruz**, **bayram** ve diğer önemli mahalli ve dini günler, **kaside** ve şiir takdimi için en uygun malzeme olarak seçilmiş, sanatkârâne ve edibâne söz söylemek isteyen şâirler tarafından **divanların** pek çoğunun baş taraflarına yerleştirilen **kasideler**, **nesib** (giriş) kısmına göre adlandırılmıştır.

Bir kasidenin **nesibi** bahar mevsimini tasvir ediyorsa **BAHARİYYE**, yaz mevsimini dile getiriyorsa **SAYFIYYE**, kış mevsimine yer veriyorsa **ŞİTÂİYYE**, Temmuz ayının sıcaklığını anlatıyorsa **TEMMUZİYYE**, **RAMAZAN** ayının özelliklerini ve bu ayda dini bakımdan meydana gelen ve yaşanan olay ile yapılan işler anlatılıyorsa **RAMAZANİYYE**, şâir, **BAYRAM** gününün sevin-

cini şakıyorsa **İYDİYYE**, baharın ilk gününün şenliğini ve tabiatta meydan gelen değişiklikleri uzun uzadıya şiir diliyle anlatıp açıklıyorsa **NEVRUZİYYE** adıyla anılmıştır.

Şâir, **ramazan** ayını ve tutulan orucu vesile ederek bir kaside kaleme aldığında **TEŞBİB** veya **NESİB** denilen giriş kısmında doğal olarak **ramazandan** bahsedip geniş bir malzeme bolluğu ve engin bir hayal kudreti yardımıyla yolculuğuna başlar. Bu kısımdaki beyit sayısı duruma göre azalıp çoğalmakla birlikte konu ile ilgili âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerden de zaman alıntılar yapıldığı görülmektedir. Bazan aynen ve bazan da anlam olarak beyitler arasına yerleştirilen âyet ve hadislerin yardımı ve delaletiyle sanatkârâne bir şekilde yapılmış zarif nükte, özdeyiş ve deyimlerle **ramazan** ayının fazileti, orucun faydaları ve sevabı, **Kadir Gecesi**'nin önemi ve kıymeti, sofuluk mertebesine varacak şekilde yerine getirilen ibadetler, tiryakilerin alışkanlıkları, **ramazan** ayında, dolayısıyla toplumda belirgin halde görünen değişiklikler, merasim ve gelenekler anılarak çeşitli tarzda dile getirilmiştir. Karakteristik davranışlara dikkat çekilirken tadılan manevi hazz ve psikolojik durum detaylarıyla açıklanmıştır.

Divan Edebiyatı'nda çok geniş bir yer kaplayan **RAMAZANİYYELER** sadece kaside nesiplerinden ibaret değildir. **Ramazan** ayına ve oruca ayrılmış manzumeler yanında bazan da bağımsız şekilde ve tek başına yazılmış parçalara rastlamak da mümkündür.

Dini bir tür olarak **Ramazaniyyeler**, çoğunlukla kaside ve gazel şeklinde kaleme alınmış, dörtlükler halinde olanlarına rastlanmakla beraber, **DİVAN** ve **MESNEVİ** şeklinde yazılmış eserler içinde bağımsız bölüm halinde veya bir başlık altında yazılanları da **-Nabi'nin ünlü Hayriyye'sinde olduğu gibi-** az değildir.

Ramazaniyyelerin ana hedefi dini bakımdan meydana gelen değişiklikleri dile getirmektir. Konu ile ilgili âyet-i kerime ve hadis-i şeriflerden yararlanan şâirler, bunlara dayalı öğüt, nasihat ve tavsiyelerde bulunur, **ramazan** ayının feyiz ve bereketinden -manevi bakımdan- yararlanmanın yollarını gösterirler.

Ramazaniyyelerde genellikle ve öncelikle **ramazan** ayının hususiyetleri ve bu ayda meydana gelen dini heyecan, ruhî vecd ve coşkular anlatılır. Güçlü, kuvvetli, hastaliksız ve zinde bir vücuda sahip olabilmek için ya-

Kur'an, hayaun bütün şartlarında yaşayan insanlar için, cahil ve ibtidâî insanlar kadar en hakîm feylesoflar için, ticaretle meşgul insanlar kadar zühd ve takva ile hayaun sürdürenler için, zenginler gibi fakirler için de irşâd ve hidayet kaynağıdır. Binaenaleyh Kur'an; bir taraftan insanları medeniyetin en alt derecelerinden yükselten, onlara içtimaî hayaun mebadisini öğreten kaideleri, diğer taraftan ahlâk yüksekliğinin ve ruh yüceliğinin en yüksek derecelerinde olanları irşâd edecek kaideleri de ihtiva eder.

Kur'an'ın üslûbu, lisanı mükemmeliyetin bütün meziyetlerini kendisinde toplar. Kur'an'ın kelimelerinde harflerin, cümlelerinde kelimelerin öyle bir lisanı lahnı vardır ki, onların yalnız kârâtı kendilerine has bir âhenk ve makam vücuda getirir. Kur'an'ın nazmındaki bu musikî özelliği İslâmiyetten sonra yetişen muharrirlerin lisanı mûsikî zevkini terbiye etmiştir. Ses; ruhî bir tecellisidir. Sesin tenevvüü bu infialin mahiyetine bağlıdır. Kur'an'ın nazmını bu esas üzere tetkik ettiğimiz takdirde O'nun şuurun ihtiyaçlarını tahrik hususunda hiçbir lisanın ermediği bir kemâli hâiz olduğunu görürüz.

Görülüyor ki, Kur'an-ı Kerîm, insanın vahşet ve ibüdailikten yüksek bir ruhî şahsiyete erinceye kadar takip edeceği terakki yoluna ait bütün esasları bünyesinde toplamıştır. Bu esaslar beşer faaliyetinin her safhasını ihata eder.²²

Beşer ancak O'nunla felâha erer. O'nunla emniyet içinde olur. O'nunla dünyasını ve âhretini mamur eder. O'nunla ancak ve ancak Allah'a iyi bir kul, Rasûlullâha iyi bir ümmet, müslümanlara hattâ insanlığa iyi bir örnek olabilir. Bunalım denilen hastalıktan O'nunla kurtulabilir. Bu gerçeğin dışındaki bütün gayretler boştur ve sonuçları uçurumdur.

İnsanoğlu, Kur'an karşısında ne düşünürse düşünsün, nasıl bir tavır alırsa alsın, O, âlem varoldukça değerinden hiçbir şey kaybetmeksizin üstelik çok daha güçlü, çok daha aranır olduğu halde varlığının devam ettirecektir. Çünkü Allah O'nun için şu garantiyi vermektedir:

"O'nu oku. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. Sadece Allah'a sığınılır." (18: 27)

"O zikri (Kur'an'ı) biz indirdik biz. Ve O'nun koruyucusu da elbette biziz." (14: 9)

22- Ömer Rıza Doğrul, Kur'an Nedir, sh. 14-14, 30, 37 Ankara, 1967.

RAMAZAN EDEBİYATI VE RAMAZANİYYELER

Prof. Dr. Abdülkadir Karahan

Türk Edebiyatında ve kültür hayatında bazı kutsal günler, geceler, aylar hakkında lirik-didaktik nitelikte - çoğunluğu kaside veya gazel nazım şeklinde olmak üzere- bir çok şiir yazılmıştır. Bunlar genellikle dinî edebiyat konularıdır. Ancak Bayramlar için kaleme alınan İydiyye'ler gibi olanlarda zamanın padişahı, devlet erkânının da övgüyle -iyd= bayram vesilesiyle - söz konusu olabilir. Hz. Peygamber'in "huzur-i ilâhî'ye yükseldiği" gecenin fazilet ve önemini işleyen Miraciyyeler - özellikle - Mesnevilerde hayal inceliği ve duygusallık bakımından gerçekten eski edebiyatımızı süsleyen yıldızlar misalidir. Nevruzıyye adı altında mutalâa edilen ve baharın girişini temsil eden 22 Mart

için ise şairler, daha çok sevdikleri ve bir iltifat ve ihsan bekleedikleri büyük zatlara medh etmek fırsatını kaçırmazlar. Bir de meselâ Muharremiyye adıyla Arabî ayların ilkinini (Muharrem ayını ve yeni yılı) nazma çeken şiirler misali başka gün, gece, mevsim, olay v.b. hususunu işleyenlere de tesadüf edilebilir.

İşte mübarek Ramazan ayını konu alan manzumeler vardır ki: Edebiyat ve kültür hayatımızda bunlara Ramazaniyye adı verilmektedir. Tabiiyle bunlarda da esası: dinî duygular, Ramazanın fazileti oluşturur. Ancak içlerinde, Ramazanı vesile ederek devlet büyüklerinin gözüne girmek için onlara da mısralar arasında övgü payının ayrıldığı görülebilir.

Türkoloji Dergisi, VIII, 1977 Ankara

s. 41-46

03 KASIM 1997

Derg / Kitap
Kütüphanada Mevcuttur

KOCA RAGIP PAŞA'NIN RAMAZÂNİYYE'Sİ.

SEDİT YÜKSEL

Koca Ragıp Paşa'nın yayımlanmamış manzumelerinden biri de Ramazâniyye'sidir. Paşa'nın yazma Divan'larından pek çoğunda ve yine Divan'ının bir yıl ara ile düzenlenen iki ayrı baskısı (1252/1836;1253/1837) baskılarında bulunmayan bu kaside Bağdat Valisi Ahmet Paşa¹ övgüsündedir. Şair'in andığımız basılı iki Divan'ı da

Edince hâme-i sihr-âferînim hurde cevlânı
Olur nakş-i per-i tâvûs dâğ-i hasret-i Mânî

matlamı taşıyan yine bu Ahmet Paşa adına yazılmış bir başka kasidesiyle başlar. Ragıp'ın Ramazâniyye'sinin, Nedim'in ünlü Ramazâniyye'sine nazire olduğu anlaşılıyor. Nedim'in bu manzumesinin de

Yevm-i şek deyü boğaz cengin iderken yârân
Zâhir oldu alem-i nusret-i şehri Ramazân

diye başlayan, çağdaşı Kâmî (öl. 1136/1724)'nin Ramazâniyyesine nazire olduğu biliniyor³. Her üç kaside de aynı vezin (mef'ûlü mefâilü mefâilü feûlün), aynı kafiye (cihân, ayân, nigerân, Ramazân) ile yazılmıştır. Paşa'nın Ramazâniyye'sinde Nedim'in etkisi açıkça görülmekle beraber şairimiz bu manzumesinde "taklitçi" olmaktan uzak kalabilmiştir. Ramazâniyye, Koca Ragıp Paşa'nın, daha çok, söylentilere dayanan, gereğince belgelendirilemeyen bir yönüne, "mizah" yönüne ışık tutmaktadır. Gerçekten, şairimizin mizaha, nükteye, eski deyişle "mülâtafa"ya eğilimli, hoşsohbet bir kişi olduğu söylenilip durmuştur. Çağdaşları Haşmet (öl. 1182/1768) ve Fitnat (öl. 1194/1780) ile olan "mülâtafa" ve "müşâare"leri bilinmektedir⁴. Ramazâniyye beyit-

1 Ragıp, sözünü ettiğimiz Bağdat Valisi Ahmet Paşa zamanında Defterdarlık görevinde bulunmuştu: Ramazâniyye'yi bu görevi sırasında yazmıştır (Sefinetü'r-rüesâ'dan naklen *Divân-i Râgıb*, İzmir, Millî Kütüphane, T. Y., No. 35/41, müstensih Ahmet Nüzhet'in önsözü).

2 *Nedim Divanı*, Abdülbâki Gölpınarlı yayını, s. XXX, İstanbul, 1972.

3 Aynı eser, s. 44-47.

4 Bunlardan kimileri için bkz. (Prof.) İsmail Hikmet (Ertaylan), *Koca Ragıp Paşa ve Fitnat*, s. 17-19, İstanbul, 1933 ve Ali Canip Yöntem, *Kahkaha* dergisi, s. 31-32, İstanbul, 1949.